

EESTI MAJANDUS

TÖÖSTUSE, KAUBANDUSE JA RAHANDUSE AJAKIRI

Tellimise hind: aasta lõpuni Emk. 880.— Väljamaale Emk. 1760.—
1. juulini „ 380.— „ „ 760.—

Toimetuse: Pikk tän. 15, Tallinnas. Talitus: Lai tän. 38, Graafliline Ühing „Kiri“. Telef. 18-66

3. köide.

Tallinnas, 21. juulil 1923.

Nr. 22.

Sisu: Toimetuse kommetaar. Prof. Kurtshinsky: Valuuta probleem. A. Pallo: Nõukogude Venemaa uus tsiviilkodeks. K. K-ar.: Maailma villasaak. Puudestilleerimine Eestis. Sise- ja väljamaa kroonika. Teated ettevõtete tegevusest. Isiklikud teated. Raha- ja kaubaturu ülevaated.

Tallinnas, 20. juulil 1923.

Maanteede probleem. Hiljuti töid lehed kokkuvõtte hulgalistest uute raudteede sihijamise tööd, mis teedeministeerium viimasel ajal on lasknud teha. Meie ei kahtle sugugi, et sarnased tööd heaks praksiseks on tehnikumiõpilastele, kes neid teevad, kuid meie kahtleme väga, kas see just praegusel ajal teedeministeeriumi tegevuse arendamine on õiges sihis. Raske on oletada, kui palju aetud sihid ennast tulevaste raudteedena majandusliselt ära tasuvad, sest selle kohta ei anna teedeministeerium ka kõige kaudentsemad andmeid. Juba a priori tuleb arvata, et meil ainult paar liikumise sihti on, mis ennast raudteena ära tasuvad (eeskätt küll vist Tartu-Petseri). Meil ei ole peale metsa muid raskeid veomaterjaale, ja metsavedu laseb ennast juba nüüd suurel hulgal juhtumistel veeteel korraldada. Missugune suur teenus oleks teedeministeeriumil, kui ta meie olemas-olevate veeteede korraldamise peale nii palju rõhku paneks, kui uute raudteesihtide peale. Kuid veel suuremad ülesanded on ministeeriumil maanteede ehitamise suhtes. Ja just viimasel ajal on teedeministeeriumi tegevus paraliseeritud. Maanteedevalitsuse eelarve tagasilükkamist seletatakse küll sellega, et olla tahetud näidata, tehtud töö ja kavatsused olla liig väikesed olnud, aga vaevalt oleks riigikogu sarnast sammu astunud, kui tal selge arusaamine oleks olnud maanteede määratuma tähtsuse kiirest kasvamisest meie majanduslikes ja kultuuralises edenemises. Ei pea unustama, et maailm raudteede ajajärgu üle on elanud ja praegu automobiliismi ajajärgus edeneb. Vanad kultuuramaad, kus majandusline edenemine juba

enne raudteede ülesleidmist ühendusteede loomist nõudis, suutsid enne raudtee võidukäigu algust luua teinekord suurepäralise kanaalide ja eeskujulikkude magistraalmaanteede võrgu, nii et nad maanteede poolest võrdlemisi hästi varustatult automobiili-ajajärku astusid. Nende seas peeti kõige eeskujulistemaks Inglise maanteid. Ja ometi peetakse praegu mitmete asjatundjate poolt Inglise maanteede küsimust katastroofiliseks, nagu nüüdsel ajal õelda armatakse, ja uute maanteede ehitamist ja vanade parandamist kõige esimese järgu rahvamajanduslikeks ülesandeks. Nagu Inglismaale omapärane, on seal erakapitaal asjast kinni haaranud ja hakkavad eraettevõtjad esialgu London-Manchesteri auto-teed ehitama. Ameerikas on juba ammu raudteede ehitamine tahaplaanile jäänud. Selle vastu aga ehitatakse seal palavikulise kiirusega uusi maanteid, sest 11 miljonile autole, mis mineval aastal 7,5 miljardi reisijat vedasid, tuleb sõiduvõimalusi luua. Mitmes osariigis on auto juba maa ja linna vahepeaegu täielikult kustutanud ja iga mees valib omale elukoha, mis temale meeldib, ilma kaugusi arvesse võtmata.

Meil Eestis ei ole peaaegu kohta, kust mitte heal maanteel tunni poolteise jooksul linna ei saaks. Kui need head maanteed olemas oleks, oleks niijästi inimeste kui ka kaupade liikumine palju enam kergendatud kui tosina uue raudteeliini ehitamise kaudu, ja saaks ka olemasolevad liinid rohkem prahtisid. Missugune karjiv tarvidus meil olemas on kiirete liikumisabinõude järgi, näitavad ettevõtjate meeleäraheitlikud katsed auto-ühendusi luua olemasolevatel kaelamurdvatel teedel, millest ajalehed peaaegu igas numbris jutustavad.

Teedeministeeriumi ülesannete hulgas on praegusel korral küll korralikkude maanteede võrgu loomine kõige esimese tähtsusega, sest et halvad teed kõige suuremaks takistuseks on meie majanduslikes edenedes. Maadel, kus raudteevõrk senini ei ole suutnud täielikult välja areneda, on vaevalt raudteede edespidine hoogne arenemine mõeldav, sest automobiil täidab suure osa raudtee ülesandeid paremini kui raudtee. Niisama nagu meil senini ühtegi kunstlikku veeteed ei ole, sest et raudtee enne peale tuli, kui neid meil suudeti välja arendada, nii peame ka vähem tiheda raudteevõrguga leppima, täiendades puuduvaid lülisid moodsamate veoabinõudega. Loodame, et meie tulevased inseneerid tuleval aastal praktilisi töid teevad maanteede alal.

Valuuta probleem.

(Poolamaa, Leedu, Läti ja Eesti).

Prof. Kurtshínsky.

Viimasel ajal on rajariikide majandusline seisukord ja nende rahasüsteemid Lääne-Euroopa teadusliku kirjanduse tähelepanu võitma hakanud. Näituseks ilmus Saksamaal käesoleval kevadel Lehnich'i*) sulest raamat, mis eriti rajariikidele pühendatud. Samale küsimusele kavatsetakse pühendada eripeatükki uues andes „Schriften des Vereins für Sozialpolitik“, mida praegu trükivalmis seatakse. Sarnased tähelepanuavaldused on kõigiti õigustatud, sest vaatamata uute riikide võrdlemisi lühikese eluea peale, on nad mõnelgi alal jõudnud huvitavat ja õpetlikku evolutsiooni läbi elada.

Nimetud riikide seisukord on valuuta suhtes mitmesugune. Lehnich, näituseks, algab Poolamaa valuuta süsteemi vaatlemisega, mis ühe praeguse aja Vene kirjaniku ütelse järel paberrahalisest väärtusest (бумажно-денежное „ничто“) moodustub. Viimase kohta on tõelikkus arvamisest loobunud, nagu võiks paberraha väärtus paberi hinnani langeda, mis rahamärkide valmistamiseks ära kulunud. Peatume meigi esiteks Poolamaa juures. Poola marga väärtuse langemine on juba kauemat aega vaatlejate tähelepanu köitnud ja isegi sar-

naste vaatlejate, kelle ülesanne sugugi valuuta küsimuste uurimises ei seisa. (Näituseks kõneleb kuulus F. A. Vanderlip nüüdise Euroopa kirjeldamisele pühendatud töös*) Varsavist kaasatoodud muljetest ja nimetab seal juures teda üllatanud ajalehemüüjat, kelle ees kaks ühesuurust paberipakki asusid, kivid peal, et tuul paberit laiali ei viiks. Ühe kivi all olid müümata ajalehed, teise all – müüdnud lehtede eest saadud raha. Sest ajast on aga Poolamaa seisukord tuntavalt halvenenud.

Algusest saadik olid Poolamaa finansolud õige rasked. Sõja ajal liikusid üksikutes Poolamaa osades, olenedes ühe või teise naaberriigi mõjust, mitmesüsteemilised rahad: Vene rublad, Saksa margad, Austria kroonid ja peale selle veel Poseni Saksa laenukassa poolt väljaantud „Oberostgeld“, millele aluseks oli võetud Vene rubla. Kui Poolamaa Saksamaast ja Austriast olenevaks kuningriigiks kuulutati, pandi veel uus rahasüsteem käima: „Poola margad“. Muidugi ei olnud see iseseisev rahasüsteem. Uue riigi „rahustamiseks“ oli Saksa margale uus nimetus antud. Ehk küll Poola marga väljaandmiseks sellekohane Poola laenuasutus moodustati (korraldus 13. detsembrist 1916. a.), võttis Saksamaa garantii nimetud raha vahetamises Saksa riigimarkadeks täies ulatuses oma peale. Nii oli Poola mark igas suhtes Saksa riigimarga teisend. Sarnastel tingimistel ei saanud Poola marga iseseisvast kursist juttugi olla. Tema tekkimine avaldus ainult tugevas võitluses teiste, võistlevate rahamärkidega, iseäranis rubladega, sest psükoloogilistel põhjustel eelistas rahvas kaua aega Vene rubla Poola margale. Viimase saatus näis kahtlasena.

Alles iseseisva Poola vabariigi tekkimine võimaldas iseseisva valuuta loomise uue riigi rahanduse bilansi alusel. Sellest ajast peale on Poolamaal oma, iseseisva arenemise seadustele alluv rahaüksus, kuigi ta väliselt oma prototüüpi – Saksa marka – imiteerib. Seaduski määrab teda, kui ^{1/1895} kulla naelast, seletades et üks kilogramm kulda – 2784 Smk.

Muidugi ei seisa siin asi ühises nimetuses ega välises sarnasuses, vaid majanduslikes ja rahanduslikes aluses, millest iga iseseisev rahasüsteem oleneb. Iseseisva Poola riigi asutamise silmapilguni, s. o. 11. novembrini 1918. aastal oli üle 880.000.000 Poola

*) O. Lehnich. Währung und Wirtschaft in Polen, Litauen, Lettland und Estland. Berlin, 1923. 356 Seiten.

*) F. A. Vanderlip. Was aus Europa werden soll. München, 1922. S. 63.

marka välja lastud; edasi pidi Poolamaa ise oma rahanduse reguleerimise ja eelarve kokkuseadmise eest hoolitsema. Muidugi oldi sunnitud algama rahatrukkimisest. Poola markade arv kasvas kiiresti ja 1920. aasta lõpuks ulatas ta 50 miljardini. Kurs jättis mõndagi soovida, ehk ta küll iseseisev oli ja Kesk-Euroopa riikide lagunemissilmapiilgul Saksa valuutast veidi kõrgemal seisis. Peale selle algas järjekindel langemine. Rahaasjanduse korraldajate tähtsamaks ülesandeks kujunes võitlus Poolas olemasolevate mitmekesiste rahasüsteemidega, kuid veel tähtsam ülesanne oli – uue puhtpoola rahaüksuse loomine, mis uue riigi iseseisvust eriti alla kriipsutama pidi. Valuutaküsimust püüdsid kõik rahaministrid üksteise järele lahendada, nagu Englich, Mihalsky, Karpinsky, Bilinsky, Grabsky, kuid enam-vähem rahuldavaid resultate ei saavutanud ükski nendest. Juba 1919. aasta algusel otsustati uut rahaüksust „Lech“ tarvitusele võtta, kuid juba kolme nädala pärast järgnes ettepanek talle uut nimetust „Zloty“ anda. Selle rahaüksuse aluseks kavatseti entente orientatsiooni tõttu Prantsuse franki võtta, s. o. 1 kilogramm kulda pidi 3444,44 „zlotyle“ võrduma. Lehnich tähendab, et selle uue reformi poolehoidjatel arvamine oli, et Poolamaa ise ka kõrgema Prantsuse valuuta omandab, kui ta oma rahaüksuse aluse Prantsusmaalt ehk Helveetsiasst võtab, nagu tooks uus nimetus „frank“ ehk „zloty“ Poolamaale kaasa ühe osa Prantsusmaa majanduslisest kindlustusest. Mõnel juhtumisel saadigi uuest reformist nõnda aru, et siin mitte tegemist ei ole „zloty“ ühtlustamisega frangiga, vaid ainult Poola marga ümbernimetamisega „zlotyks“. Võib öelda, et 1920. aastast alates Poola mark peaaegu ainukeseks, ehk vähemalt domineerivaks valuutaks Poolamaal on, kuid poolakad oleksid praegugi veel nõus marga saksalaadilist nimetust, mis okkupatsiooniga meele tuletab, puhtpoola nimetuse „zloty“ vastu vahetama. Oma sündimissilmapiilgust saadik on Poola mark teatud haiglase ja viletsa ilmega, tal on alati kalduvusi olnud „langemiseks“. 1920. aasta lõpuks jõudis ta juba pariteedist langeda dollari suhtes 135 korda, naelsterlingi suhtes 98 korda, frangi suhtes 43 korda ja Saksa marga suhtes 7,5 korda. Sellest ajast saadik on alaline tarvidus olnud uut paberraha välja lasta, pidi ju millegagi eelarvest vastuhaigutavaid tühje kohte täitma, seda ülesannet täitsid järjest suurenevad väärtusetu paberi-

hulgad. Kurs langes vahet pidamata. Nagu ajalehed teatavad, ollakse praegu Varssavis täielikult andunud küsimusele, kuidas Poola marga langemise vastu võidelda. Rahaminister Grabsky sulus 20. juunil 1923. aastal kõik Poola valuutabörsed ja kirjutas kõikidele pankadele ja eksportööridele ette, välisvaluutat riiklisele laenu-asutusele üle anda, määrates dollari sunduslikuks kursiks 100.000 marka (eraturul oli hind 120.000 marka). Nimetud korraldus tekitas väikevaluutapidajate hulgas paanika*).

See nähtus, et Poola marga kurs algusest saadik langema hakkas ja seda juba siis tegi, kui Poolamaal küllalt võimalusi oli siit või sealt oma rahaasjandusele toetust saada, on suurel määral seletatav Poolamaa poliitiliste oludega: oldi sunnitud sõda pidama kahel frondil korraga ja hiljemgi kujunesid sõjaväe ülespidamise kulud haruldaselt suurteks. Kaubabilansi seisukord ei ole marga kursi langemises süüdi. Ehk küll nimetatud bilans passiivne oli, siiski avaldas ta järjekindlat paranemise tendentsi; 1922/23. aastaks töötab ta isegi aktiivne olla. Raskuspunkti moodustab rahaasjanduse bilans, nimelt alaline puudujääk riigi eelarves. Esimene riigi eelarve seati Poolamaal öieti 1921. a. kokku, kuni selleajani kaeti kõik üksikute ministriumide jooksvad kulud trükimasina abil, ilma mingisuguse plaaniga. Riigi eelarves 1922. aastaks oli ette nähtud 133 miljardiline puudujääk, kuid juba 5. juuliks 1922. a. tõusis see rahaministri teadaande järele 400 miljardini. Peale selle jõudis Poolamaa juba 1921. aasta lõpuks omale õige suure võla koorma koguda. Siselaenude näol oli see võlg võrdlemisi väike – umbes 251 miljardi Poola marka, kuid välisvõlgade summa ulatas selleks ajaks (31.XII.1921) üle 283 milj. dollari. Sarnane võlg annab ennast tunda, iseäranis praegusel juhtumisel, kus rahaasjanduse puudujääkidel kadumiseks vähematki kalduvust polnud, selle asemel kasvab paberraha hüigla laviin. Sarnane seisukord vähendas vahetpidamata raha väärtust ja segas kõikide majandusliste, iseäranis krediidi küsimust puudutavate suhete korralikkust. Poolamaa vajab oma ülesehitamiseks normaalset krediiti, selle asemel aga kadus, näituseks, vekseld, kui raha saamise abinõu peaaegu täielikult. Samuti lõppes hüpoteegi krediit. Selle asemel arenes laenu tegemine valuuta dokumentide

*) „Рулъ.“ Корреспонденция из Варшавы. № 778 23/VI 1923.

kindlustusel. Sarnaste operatsioonide pealt võeti kuni 100%, vahel isegi 1% päevas. Kuni Poola marga stabiliseerimiseni ei ole kirjeldatud oludes mingit paranemist loota. Kõik sunduslikud määrused, mis sellel alal maksma on pandud, näit. deviisidega kauplemise koondamine riigi kätte, välisvaluuta ostu-müügi keeld jne., on ainult negatiivseid resultaate saavutanud: tekkis nõندانimetud „must börse“, mis lõppude lõpuks võitjaks jäigi. Kuni Poola marga stabiliseerimiseni ja rahaasjanduse puudujäägi hävitemiseni on väliskapitaalide juurevool Poolamaale vaevalt võimalik. Sisemaaline ringkäik aga leiab väljapääsetee rehkendades kulla ja välisvaluutaga, mis praegu Poolas õige laialt tarvitusel on. Et praegu igasugune võimalus puudub marga kursi tema endisele kõrgusele tagasi viia, oleks ainukene tee tervenemisele – marka võimalikult kasulikult kõrgusel stabiliseerida, selle juures läbi viies põhjalikku rahaasjanduse reformi ja, mis kõige tähtsam, saavutada tasakaalu riigi eelarves. Kuni see ülesanne rahuldavalt lahendatud pole, ei anna ükski reform rahaasjanduse alal tagajärgi.

Sootuks isesugusel seisukohal asub Leedumaa oma valuuta suhete arenemisega, see väga haruldane iseseisev riik, kus sihilikult iseseisva valuuta loomisest mõõda minnakse.

Peale Vene tsaarirublad, mis Leedus kaua aega domineerisid, hakati Saksa okkupatsioonil ajast peale n.n. „Ostrubel“ ehk „Ostmarken“ tarvitama. Viimased olid Saksa valitsuse poolt loodud ning anti välja iseäralise laenukassa „Ost“ kaudu. Nimetatud raha tekkimine oli tingitud sõja-aegsetest oludest. Aluseks oli võetud Saksa mark, missugust tulemust küllalt selgesti tunda võis. Kuid peale okkupatsiooni lõppu ja iseseisva riigi algust jätkati Leedumaal sama raha tarvitamist tähtsama maksuvahendina. Juriidiliselt tehti seda kuni 1.X.1922, faktiliselt aga veelgi kauem, kuni tarvitusel olev raha lõpulikult uue valuuta vastu vahetati. 30.VIII-ni 1918. a. oli seda omapärast Saksa-Leedu raha 598,5 miljoni eest välja antud, hiljem ulatas laenukassa emissioon ühe miljardini, millisele kõrgusele ta kauemaks ajaks püsima jäi, täiendudes paralleelselt hindade tõusuga Saksa raha juurevoolu läbi. Kirjeldud rahamärkide abil ajaski Leedu valitsus oma asju, keeldudes väga kategooriliselt iseseisva rahaüksuse loomisest, ning sellest abist, mida mujal trükimasinalt saadi. Lehnich arvab, et Leedu riigil sellest väga palju tulu

oli, sest nüüd ei võidud ei majanduslist ega rahaasjanduslist puudujääki paberraha hiigla emissiooniga katta, mida küll teha armatatakse, kuid missugune tee mõnegi riigi (kas või näit. Poolamaa) paberraha sohu on saatnud, kuhu kerge on põhjalikult uppuda.

Sarnastel tingimistel pidi Leedumaa äärmiselt kokkuhoidlikult elama, nagu Vene vanasõna ütleb: „по одежке протягивай ножки“, pidi keelduma kõigest riskeeritud eksperimentidest ja hoiduma hädaohtlikkudest ettevõtetest.

Et „oberost“ raha väljaandmine teatud arvuga piiratud oli, tuli aegajalt tekkivat rahamärkide puudust Saksa markadega katta, mis kaubandusliste operatsioonide kaudu Leedumaale sattusid ja välisrahana omamaa rahasüsteemi peale survet ei avaldanud. Need olid küll, võib olla, tarvitusel oleva rahasüsteemi positiivsed küljed, kuid peale nende on temal terve rida väga negatiivseid. Leedumaal oli küll raha, kuid sellel rahal ei olnud iseseisvat ajalugu ega tulevikku, need ühtusid Saksa marga ajaloo ja saatusega. Võib ju olla, et Leedul tõesti raske oleks olnud kohe iseseisvat rahaüksust luua, see oleks alguses kindlaste pidanud tugeva hinnalangemise läbi tegema, kuid hiljem oleks võinud tema väärtust mõistliku majapidamise abil tõsta. Oleks aga ikkagi oma rahaüksus olnud, mille peale rahaasjandus- ja majanduspoliitiliste võtete abil mõjuda oleks saanud. Kirjeldatud tingimistel aga pidi Leedu rahasüsteem, mis ühe jätkukese Saksa omast moodustas, viimase evolutsiooni kaasa tegema. Järjekindel Saksa marga lange mine mõjus Leedu rahvamajanduse peale halvavalt. Suure raskusega saadi ennast vahetevahel ammuproovitud abinõu – kokkuhoidmise – abil äärmisest kitsikusest päästa.

Oma rahasüsteemi tõttu oli Leedumaa kahjuks sunnitud Saksamaa poliitilist saatust teatud määral jagama. Iseseisva valuuta loomise tarvidus kasvas Saksa marga väärtuse langemisega ja niipea, kui Leedumaa oma majanduslist seisukorda vähegi kindlustada jõudis ja teatud hulga deviise kogunud oli, asuti kohe iseseisva rahasüsteemi loomisele. Kuni selle silmapilguni oli Leedumaa loomuliku majanduselu aremine hukkunud valuuta tarvitamisega seotud. Ühes sellega, et Leedumaa paberraha väljalaskmise kiusatusele vastu suutis panna, oli tal korda läinud ilma võlgadeta läbi ajada; kui mitte nimetada ühte 30 miljoni

margalist siselaenu. Sarnastes oludes, kus rahaasjanduses täieline kord valitses, seisiski küsimus ainult ühe või teise rahaüksuse valikus. Kaalumise alla tulid Rootsi kroon, naelsterling ja dollar. Et Leedul suure hulga emigrantide tõttu iseäranis palju suhteid Ameerikaga on, langes valik dollari peale. Rahaüksuseks määrati „Lit“, mille väärtus – 0,150462 gr. kulda, ehk $\frac{1}{10}$ dollarist. Uus rahaüksus viidi ellu ühel ajal Leedu emissioonipanga asutamisega, s. o. 10. oktoobril 1922. aastal. Nimetatud pangatähtedel on Saksa-süsteemiline kindlustus: $\frac{1}{3}$ kullaga ja ülejäänud osa kergesti realiseeritavate väärtustega. Pangatähed moodustavad riigi seadusliku maksuvahendi ja võetakse kulla eest vastu. Siamaani on uue rahaüksuse kurs võrdlemisi püsiv olnud, ehk küll lõpulik stabiliseerimine praegustel oludel õige raske on: on täieste võimata praegu selleks otstarbeks ära kasutada kallismetallidest raha, sama vähe saab seda teha deviiside abil, sest viimased kõiguvad ise tuntuvalt hinnas. Sellepärast peab Leedumaa esialgu ainult enam-vähem stabiilse valuutaga leppima. Ainukese halbtusena tuli uue rahasüsteemiga kaasa hindade tõus; need kerkisid kohe sama kõrgele kui kõrge valuutaga maades.

Jääb tulevikuküsimuseks, kui püsivaks Leedu rahasüsteem edaspidi saab. See oleb täielikult Leedu riigi saatusest tulevikus.

Mis Lätimaasse puutub, siis võib tema kohta öelda, et terve ta majanduselu vääramatama sihitud oli iseseisva valuuta loomisele ja kindlustamisele. Peeti võimalikuks sellele sihile ohvriks tuua kõiki teisi huviseid. Sõja ja okkupatsiooni ajal oli Lätimaa ka igasuguste valuutadega üle ujutatud, näituseks nimetame punase armee valitsuse ajal tarvitusele võetud Läti „tõõrubla“, missugust raha keegi tunnustada ei tahtnud, isegi Vene Nõukogude võim mitte. Juba sel ajal, s. t. kui enamlased suurema jao maad oma alla olid võtnud, otsustas Läti ajutine valitsus oma raha – Läti rubla – välja lasta, alal hoides Vene rahaüksuse nimetust. Esiteks oldi uue raha väljalaskmisega õige ettevaatlik: esimeseks korraks lepitati 25 miljoniga, 1922. a. lõpuks ulatas see summa juba üle 2700 miljoni rubla. Raha hulga kasvamisega langes kurs esimestel aegadel üsna tuntuvalt.

Et kursi tõsta, võttis Läti valitsus juba 1920. aasta märtsikuul kaunis kategoorilised abinõud tarvitusele: kõik endised kohustused ja võlad arvati sundusliku kursi

järele uue Läti valuuta peale ümber. See sunduslik kurs oli võlgnikkudele väga kasulik, kuid tabas seda raskemini võlauskujaid, kes eelmiste sündmuste all muidugi väga palju olid kannatada saanud. See julge abinõu kutsus küll ägeda nurina esile, kuid aitas siiski Läti rublast ainukest maksuvahendit riigis luua. Nii oli iseseisvale rahasüsteemile alus pandud. Kui 1921. aasta kevadel rahaministeriumi etteotsa Kalning astus, tehti järgmised sammud samas sihis: nimelt loodi uus iseseisev rahaüksus, kuld „lat“. Läti „lat“ pidi kuldfrangile vastama. Ta jaguneb sajaks sentiimiks ja sisaldab eneses 0,2903226 grammi puhast kulda, s. t. 500 grammist puhtast kullast saab 1722 lati.

Kirjeldatud reformi läbiviimiseks koonaldas rahaminister kõik oma jõud. Tema teostamissilmapiiril oli valitsusel 15 miljoniiline kuld-rublade tagavara tarvitada; ka püüdis valitsus oma kättesse koondada võimalikult suure hulga välisvekslid, mis vaatamata passiivse kaubabilansi peale võimalik oli, sest maksubilans oli aktiivne krediidi ja väliskapitaalide juurevoolu tõttu, mis Läti ettevõtetesse paigutati. Kaunis kategooriliste võtete abil koondati valitsuse kättesse võimalikult rohkem reformi läbiviimiseks tarvisminevaid kindlustusi: kõrgendati sisseveo tolli, riigimaksud nõuti tingimata oma maa valuutas, püüti edasi lükata kõiki enam-vähem suuri riigi väljaminekuid ja maksusid. Sel teel koondus Läti rublade hulk turul haruldaselt väikse arvuni, nii et paljud isikud sunnitud olid nende käes olevaid deviise ära müüma. Läti valuuta kurs tõusis ja jäi sellest ajast alates teatud määrani püsivaks.

Õieti on kuld lat siamaale mingisuguseks rahaliseks mõõduüksuseks jäänud, kuna Läti rublad alal on püsunud ja raha ringkäigul domineerivad. Läti rubla on lat'iga tihedalt seotud, moodustades $\frac{1}{50}$ viimase väärtusest. Selle peale vaatamata seab valitsus ise kõigis kassades ja maksunõudmistes arvestamise aluseks lat'i, ja tahtis alguses viimast sarnastada 100 Läti rublaga, arvesse võtmata jättes kaks korda vähemat börse kursi. Rubla ja lat'i praeguse suhte – 1:50 – kindlaksmääramisega stabiliseerus raha kurs ühel ajal uue rahaüksuse elluviimisega, mille faktilist tarvitamist esialgu mõned tehnilised raskused takistavad. Kirjeldatud reformi läbiviimiseks asutati riigi emissioonipank. See annab pangatähti välja ja vahetab neid igal ajal kulla vastu, kusjuures nende katmiseks veidi

teisendud Saksa süsteemi tarvitatakse: kindlustuse hulk muutub väljalastud pangatähtede summast olenedes. Kõikide nende korralduste puhul võiks ütelda, et Lätis juba 1921. a. ühiflane rahasüsteem maksis, vaatamata lat'i ja rubla üheaegse tarvituseleoleku peale, kuid lõpulikult määrab ülemineku endise Läti rubla pealt uue rahaüksuse peale 3VIII.1922. a. seadus.

Nii loodi Lätis uus tugev rahasüsteem kulla alusel. Kahju ainult sellest, et uue süsteemi loomisele ohvriks pidi tooma liiga palju teisi majanduselu huviseid. Näis, nagu oleks vahete-vahel unustatud, et ainult igakülgsest terve majanduselu alusele head rahasüsteemi rajada võib ja et seda süsteemi ennast majanduspoliitika abinõuna vaadelda tuleb, mitte aga sihina. Lätimaal toetub hea rahasüsteem majanduslisele alusele, mis mõneski suhtes paremat soovida jätab ja mille huviseid kaunis tõsiselt rahasüsteemile ohvriks on toodud. Viimane sündis ja jätkab oma olemasolu pilvise taeva all.

Nii on Läti riigi eelarves siinamaani tugevad puudujäägid. Aastal 1920/1921 ja 1921/1922 ulatasid need puudujäägid üle miljardi, ekk küll teine neist kuidagi kaeti ilma, et selleks uut paberraha välja tuli lasta. 1922/23. a. sissetulekud-väljaminekud näitavad isegi sissetulekute ülekaalu, kuid tekkib kahtlus, kas need arvud ainult paberile ei jäänud, kuna lõpuliku kokkuvõtte pärast siiski tõsiselt kartma peab. Läti riigi võlg ei ole, võib olla, tõesti kuigi suur. 1921. aasta lõpuks oli seal sisemist võlga ainult 17,6 miljoni Läti rubla, kuid palju suurem välisvõlgade koorem, mille summa üle 51 miljoni kuldfrangi ulatas. Üldiselt peab ütleva, et Lätimaa kapitaalide poolest õige vaene on. On äärmiselt tarvidus krediidi järele, kuid seda viimast seovad õige kitsendused olud. Mitmekordne rahasüsteemide muutus, alates 1914. aastast, raske sõjaaeg ja uue rahasüsteemi kindlustamiseks väljaantud sunduslikud määrused on mitte ainult väljamaalasi, vaid ka sismaa ringkondi umbusklikuks teinud. Tihti on raha saamine laenuks täiesti võimatu, ehk jälle laenu protsent väga kõrge: kuni 5% kuus ja veelgi rohkem. Hüpoteegei laenu on ka peaaegu võimataks saanud: esiteks takistab terve rida seaduslikke vormitõitmisid, teiseks ei taheta oma käes obligatsioonid pidada, kuna nende väärtus tulevikus millegagi kindlustatud pole.

Lätimaa rahaasjandus- ja majanduspoliitika ainukeseks sihiks oli uue rahasüsteemi maks-

mapanek, selleks ei olnud ükski ohver liiga suur. Kõneldi juba 500 miljoni rublalisest sunduslikust laenust, kuid seda ei toetanud ükski erakond. Tollitariifid olid viimase võimaluseni üles kruuvitud ja nüüd vast, tariifide uuel läbivaatamisel on selles suhtes veidi kergendust tulnud. Tööstus-kaubandusliste ettevõtete ärimaksud olid vahete-vahel võimatu kõrge, nii et palju ettevõteteid sulguda tuli. Palju väljamaa kapitaal oli sellega ühenduses sunnitud maalt lahuma. Uue valuuta tõttu kerkisid hinnad ja Lätimaa sattus kõige suurema elukallidusega riikide hulka. Uue rahasüsteemi kindlustuseks tarvituselevõetud karmid abinõud mõjusid terve majanduselu peale halvavalt. Peab veel mõtlema, mis kasulikum on, kas stabiliseerida valuutat aeg-ajalt, või ajada sarnast karmi poliitikat, mis kunagi majanduselu peale mõju avaldamata ei jäta. Ja mis peaaegu, kõige selle juures ei ole sugugi kindel, et rahaasjanduses saavutatud edu jäädav on. Praegu näeme ikkagi ainult ülemineku ajajärku, kus, nagu Lehnich tähendab, valuuta küll tugev on, kuid tööstuses ja kaubanduses seisak valitseb. Nagu sama autor väga õieti tähendab, võib Lätimaa seisukorra suhtes, vaatamata õnnestatud rahaasjanduse reformi peale, esialgu jutt olla ainult tehniliste raskuste võitmisest, kuna peaülesanne alles ees seisab ja lõplikku hindamist tulevikult oodata võib.

Eesti rahasüsteemi loomine ja suhteline kindlustamine läks palju rahulikumalt kui naabritel – lätlastel. Eestit puudutas suur ilmasõda palju vähemal määral. Alles lõpu poole tuli tal sarnaseid hirmu-momente üle elada, kui enamlaste eksperiment, Saksa okkupatsioon, raske võitlus punase armeega. Eesti vabariik sündis tormisel ajajärgul, tema lõpulik kujunemine võis alles pärast keskriikide langemist ja Saksa vägede minekut aset leida.

Eesti rahasüsteemi aluseks on Vene tsaari-rubla; Saksa okkupatsiooni ajal tekkis tema kõrvale teine valuuta – „Ostgeld“. See „Ostgeld“ 100.000 marga suuruse summaga oligi uue valitsuse ainukeseks finantside tagavaraks peale sakslaste minekut. Muidugi oli seda liiga vähe ning kohe pidi oma rahaüksuse loomisele asuma. Nii sündiski Eesti mark. Lehnichi arvamise järele on Eesti mark sõja ajal Eestis liikvel olnud Saksa raha teisend. Väliselt, oma nimetuse ja pennideks jagunemise poolest näib Eesti mark Soome margale lähinevat, kuid seadusliku pariteedi poolest võrdub ta Saksa rahale, ehk teda küll hindade suh-

tes ennemini Vene rubla järeltulijaks võiks pidada. Viimasega olid elanikud kauaaegse tarvitamise tõttu väga harjunud, missugusest harjumusest kümnekuune Saksa okkupatsiooniga aeg neid esimealt võerutada sai. Välisriikidest võttis viimaseks Eesti raha suuremal hulgal vastu Norramaa 1920. a. kevadel.

Paberraha väljalaskmine oli alguses Vabariigi ainumaks sissetuleku - allikaks, mida iseäranis ohtvalt tarvitama sundis sõda Nõukogude Venega; siin pidi noor riik kõige tõsisemaid jõupingutusi tegema. 1-seks veebruariks 1919. aastal oli paberraha ainult 16,5 miljoni marka, 1-seks juuniks 1921. aastal ulatas see arv 2919 miljoni margani. See jäigi maksimumiks, pärastpoole vähenes paberraha hulk veidi, kõikudes suuremalt jaolt 2.700–2800 miljoni ümber, nii et valitsus tervet oma emissiooniõigust ära ei kasutanudki. Kõige raske- maks ajaks tuleks 1919. aasta algust lugeda, siis oldi sunnitud rahaasjanduse toetuseks riiklisi 5% lühikeseajalisi laenukohustusi välja andma, varustades neid seadusliku kursiga. Need võlakohustused olid 1921. a. lõpuks kustutatud.

Iseenesest mõista, ei jätnud riigi hädatarvidusest tingitud paberraha hulk kursi peale mõju avaldamata; see hakkas kiiresti langema, kuni ta 1921. aasta juunikuuks minimaalse suuruseni oli jõudnud. Siis maksis Saksa mark 7 Eesti marka. Sellest ajast saadik on Eesti valuuta enam-vähem stabiilseks muutunud ja näitab isegi dollari ja naelsterlingi suhtes paranemise tendentsi. Nagu näeme, on kirjeldatud arenemiskäik Läti omast palju rahulikum. Selle eest aga seisab Eesti rahaüksus Läti omast kursi suhtes madalamal. Eesti peab paberraha süsteemiga leppima, ilma et tal kindlat kulla vastu vahetatavat rahaüksust oleks, nagu Läti „lat“.

Vaatleme nüüd lähemalt neid majanduslisi olusid, mille hulgas Eesti rahasüsteem sündis ja arenes. Ühes suhtes olid nad vähem soodsad kui Lätis, nimelt riigi võlgade suhtes. Sõja tõttu oldi sunnitud abi saamiseks väljamaa poole pöörama. Soome andis 20 miljoni Soome marka laenuks, peale selle tekkisid võlad Ameerikale, Inglismaale, Prantsusmaale ja teistele riikidele sõjavaru- ja toiduainete eest. Üldiselt oli riigi võlg Eestis 1. jaanuariks 1922. a. Tallinna börsi kursi järele 6.548.489.948 Eesti marka. Kõige selle juures oli õnnelik see asjaolu, et Soome võla kustutamisele juba 1920. aastast võidi asuda.

Eesti kaubabilans oli passiivne, kuid ta avaldab teatud paranemisetendentsi, ehk küll ainult Eesti statistika andmete peale toetudes eksida võib, võib olla on transiitkaupad ekspordi hulka arvatud. Vaatamata kergelt passiivse kaubabilansi peale võib maksubilansi pigemini aktiivseks lugeda. Kuidas edaspidine arenemine mõlemas sihil läheb, selle kohta on praegu raske midagi kindlat ütelda, Lehnich kaldub siin teatud optimismi poole.

Eesti rahasüsteemi arenemisel oli mõjuvaks momendiks riigi rahaasjanduse seisukord, mis esimestel aegadel sundis ohtvalt trükimasinat tarvitama, sest riigil puudusid loomulikud sissetulekud ja kõik jõud olid koondatud võitluseks Nõukogude Venega. Sellest ajast on seisukord aeg-ajalt paranema hakanud. Riigi eelarve suhteline puudujääk väheneb kord-korralt. 1919. a. moodustas ta 93% üldsummast, 1920. a. – 50%, 1921. a. – 15% ja 1922. a. – ainult 10,6%. Sarnane paranemine võib ainult üldise majanduselu tervenemise tagajärg olla. Sõda puudutas Eesti tööstust ja põllumajandust vähem, kui ta seda naaberriikides tegi, sellepärast oli siin kiirem ülesehitamine võimalik. Ka ei oldud siin sunnitud igasugu hirmuabinõudega valuutat toetama, tuues temale ohvriks rahvamajanduse vaba arenemise, nagu seda Läti maal tehti. Väliskaubandus seati küll alguses iseäranis kõva kontrolli alla, mis aga hiljem ära jäeti. Tollisüsteemis ei tundu ka sarnast pingutust kui Lätis, ehk küll terve rea kaupade suhtes kaitsetollisid tarvitatakse.

Väljamaa kapitaalidel, iseäranis Prantsuse omadel, näib Eesti poole kalduvusi olevat, esialgu küll ainult Vene turuga ühenduses olevaid perspektiive silmas pidades. Eesti tööstuse ja põllumajanduse tähtsamaks küsimuseks on turu küsimus, mis Vene praeguse seisukorra tõttu õige tume on, kuid õieti jääb seegi tuleviku otsustada. Üldiselt aga võiks positiivse küljena alla kriipsutada seda, et Eestis rahuliku ja terve majanduselu arenemise tõttu tarvidust ei olnud üldmajanduslisi huvisid valuutale ohvriks tuua.

Eelpool nimetatud Lehnichi raamatus, mis käesoleva kirjatüki aluseks võetud, on rajariikide majanduslise seisukorra kohta palju huvitavat materjaali; võib olla, tuleb selle juure veel tagasi pöörduda. Üks Lehnichi arutuste nõrkadest külgedest on see, et ta kõikide nimetatud riikide seisukordi lõpuliselt kujunenuteks peab, olles staatika

mõju all ja unustades dūnaamika lõhkuvat jõudu. Praegune Euroopa elab muutmiste ajajärku üle, midagi ei ole veel kindlalt kujunenud, ei poliitilisel ega majanduslisel alal. Kõiki neid võimalikke muutusi peab iga nüüdisaja uurija silmas pidama. Kahju on ka veel sellest, et Lehnichi töö just sarnasel silmapilgul katkeb, kus noorte riikide alles loodud valuutad tõsise katsumise läbi peavad tegema, et oma elujõudu näidata. Autor nimetab isegi mitmel korral, et näituseks, Leedu- ja Lätimaal rahaasjanduse reform vast algas, selles suhtes on nad alles tuleviku sündmuste ootel.

Eelpool kirjeldud valuutade vaatlemisest, nende kindlustamise ning paranemisega, inflatsiooni ja deflatsiooniga seotud küsimustest järeldub iseenesest, et madalaväärtsulise rahaüksusega maadel kiire kursi tõstmine liiga riskeeritud on: selle all kannataksid mitmekülgsest majanduslise ja ühiskondlise elu avaldused. Palju tagajärjerikkam oleks kursi stabiliseerimine võimalikult kasulikul kõrgusel, nii et see mingisuguseid majanduslisi vapustusi esile ei kutsuks.

Nõukogude Venemaa uus tsiviilkodeks.

A. Pallo.

II Asja õigus.

Eraomandus. Venemaal tehakse vahet kolme liiki omanduse vahel: 1) riigiomandus, 2) kooperatiivomandus ja 3) eraomandus.

Eraomanduseks võivad olla kõik varandused peale eelpool (§§ 21, 22, 23) äratähtsustatud asjade. Tööstus- ja kaubandusettevõtete kohta on aga maksev veel kitsendus, et harilikus korras ainult ettevõtted teatava arvu töölistega eraomanduses võivad olla (enne oli maksimum 20 töölist, praegu 100 töölist). Suuremad ettevõtted võivad ainult kontsessioonilepingu järele riigiga eraomanduseks saada antud (§ 55). Omanikul on õigus seaduslistes piirides oma varandust vallata ja korraldada. Varandus, kelle omaniku kohta teated puuduvad, läheb riigi kätte üle. Varanduse rekvireerimine on ainult seaduslikus korras lubatud, kusjuures omanikule keskmiste turuhindade järele tasu makstakse. Varanduse konfis-

keerimine võib ainult kui karistus kohtu poolt nuhtlusseaduse põhjal sündida.

Ehituse õigus. Kuna uus kodeks maa eraomandust ei tunnista, hoonete peale aga tunnustab, antakse ehituseasemeks maad rendilepingu põhjal, mida kommunaal osakond majaperemehega sõlmib, kivihoonete ehitamiseks kuni 49 aasta peale ning muust materjaalist kuni 20 aasta peale. Renti maa eest võib iga 5 aasta tagant tõsta. Kolme aasta pärast ehitustööde algusest arvates peab majaperemees kõik riigi ja kohaliku omavalitsuse maksud maksma ning kogu aeg hooneid tule vastu kinnitada. Ehituse õigust võib edasi müüa ja pantida, need lepingud tehakse notariaal korras. Kui maarendilepingu tähtaeg täis, peab majaomanik kõik hooned korras kommunaalosakonnale üle andma, mis eest majaomanikule tasu makstakse sellekohase komisjoni hindamise põhjal. Kui majaomanik hindamisega rahul ei ole, teeb lõpuotsuse kohus (§ 83).

Varanduse pantimine ja edasipantimine kohustuste kindlustuseks on lubatud. Vastavad lepingud peavad kirjalikult tehtud olema. Kui pantimine notariaal korras tehtud (ehituse peale), antakse pandinõudjale vastav akt (obligatsioon) välja.

III Kohustusõigus.

Juriidiliste kohustuste tekkimiseks võivad olla Nõukogude Vene seaduste järele 3 liiki põhjused: 1) vaba kokkulepe 2) teise isikule kahju sünnitamine ja 3) põhjendamata rikkakssaamine. Esimesed kaks on juba kodanliste riikide tsiviilkodeksitest tuntud, kuna kolmat põhjust kui Nõukogude vabariigi „omapärast“ võtta tuleb. § 399 Nõukogude tsiviilkodeksis ütleb: „Kes mitte küllalt põhjendatud alusel teise isiku kulul rikkaks saanud, on kohustatud põhjendamata saadud varanduse tagasi andma“ ning § 402 järele peab põhjendamata saadud kasu, kui sarnaste kohustuste täitmine riigile kahju sünnitas, riigi kasuks minema. Kohustuste kohta, mis lepingu tagajärjel tekkinud, nõutakse, et lepingud üle 500 kuldrbl. väärtuses kirjalikult sõlmitud oleks. Varanduse kinkimist lubatakse kuni 10.000 kuldrbl. väärtuses, ning kõik sellisulised lepingud üle 1000 kuldrbl. peavad kirjalikult tehtud olema. Kohustuste kindlustamiseks on lubatud lepingusse tagatismaksu andmist üles võtta, kuid kui tagatismaks liig suur on võrreldes kreditoori saadud kahjudega, siis on kohtul õigus tagatismaksusummat vähendada oma heaksar-

vamise järele, kus juures aga mõlema poole varanduslist seisukorda arvesse tuleb võtta.

Varanduse uurimine ajutiseks tarvituseks võib sündida tingimistel, et sellekohased lepingud, mis rohkem kui üks aasta kestva, kirjalikult tehtud oleks. Lepingu tähtaeg võib kesta maksimum 12 aastat, kuna jälle lepingut uuendada peab (§ 152). Juhtumisel, kui üürnikuks on riigiasutused ja ettevõtted, töölised, teenijad, õpilased, punaväelased ja nende perekonnad ning sõja-invaliidid, kestab nende üürileping elumajade peale automaatselt määramata aja peale edasi ning võib lõppeda ainult üürniku enese soovil (§ 156). Üürnik võib üüri alandust nõuda, kui ta temast mitte olenevate põhjuste läbi üüritud varandust sel määral ära kasutada ei või, nagu lepingu sõlmimise puhul loota võis (§ 167).

Varanduse võerandamise kohta on olemas järgmised kitsendused: 1) elumajasi on lubatud omandada ainult üks maja isiku peale, juhtumisel kui perekonnapea maja on omandanud, ei ole tema naisel ja alaealistel lastel õigust teist maja omandada. 2) elumaja võib 3 aasta jooksul ainult üks kord võerandada. Ostu- müügi lepingute juures on ostjal õigus müüjale ostetud varanduses hiljem ilmsiks tulnud puudustest teatada, hoonete ostmise puhul 1 aasta jooksul ja muu varanduse ostmise juures 6 kuu jooksul. On ostja seda nimetatud aja jooksul teinud, siis on tal õigus müüjalt nõuda: 1) ostetud asjade ümbervahetamist, kui see võimalik, 2) ostuhinna alandamist, ehk 3) ostulepingu tühjastunnistamist ning sellest saadud kahju tasu.

Võlakohustused laenu puhul võivad välja antud saada nõukogude valuutas kui ka kuldrublates, viimasel juhtumisel sünnib kohustuste täitmine ikka nõukogu rahas ametliku kursi järele. Laenu leping, mis üle 50 kuldrubla, peab tingimata kirjalikult tehtud olema, suusõnalisi lepinguid kohus ei tunnista. Võla % makstakse ainult kapitalvõla summa pealt, protsentide pealt protsenta ei ole õigust nõuda. Lubatud % ülemäär ei ole kindlaks määratud.

Uus kodeks sisaldab ka seadusi hankete kohta. Hankija, kes omast materjalist ehitab, vastutab materjali väärtuse eest. Kui peale hanke täitmist mõned puudused ilmsiks tulevad, on tööandjal õigus 6 kuu jooksul (hoonete ehitamisel 3 aasta jooksul) nõudmisega esineda. Võib puuduste parandamist, tasumaksu alandamist hanke eest ja kõikide kahjude eest tasu nõuda.

Tööstuse ja kaubanduse edendamiseks võib uue tsiviilkodeksi põhjal kollektiivettevõtteid asutada. Siin on ette nähtud mitmesugused osaühisused ja aktsiaseltsid. Kõik nimetatud kollektiivid omavad juriidilise isiku õigused, ning võivad vabalt oma tegevust arendada neil tingimistel ning soodsustel, mis nad omale põhikirjade näol valitsuselt välja tingida suudavad. Sisemises korralduses on kollektiivettevõtted täitsa iseseisvad ning talitavad valitud juhatuste heaksarvamise järele. Kitsendustest oleks tähendada, et § 324 märkus I põhjal aktsiaseltsi põhikapitaal ei või vähem kui 100.000 kuldrubla olla, niisama ei või ühe aktsia hind alla 100 kuldrubla olla.

Varanduse pärandamine surma puhul võib sündida uue kodeksi järele testamendi põhjal kui ka seaduse järele. Kuid pärandatava varanduse üldväärtus ei või olla üle 10.000 kuldrubla; mis üle selle summa, seda pärib riik (§ 416). Pärijateks võivad olla ainult surnu abikaasa, lapsed, lapselapsed ja lapse lapse lapsed, ning teised töövõimetus isikud tingimisel, kui need mitte vähem kui 1 aasta jooksul enne pärandaja surma tema käest täielist ülespidamist said (§ 418). Kui pärandamine seaduse järele sünnib, jagatakse varandus ühevõrra pärijate vahel.

Niisugune on Nõukogude Venemaa uue tsiviilkodeksi sisu lühidalt kokkuvõetult. Temas on veel palju puudusi, palju segaseid mõisteid ja kindlusetu seisukohti, kuid ta on suur edusamm kommunistilise anarkia perioodi seadustega võrreldes. Seda seaduste kogu ei saa veel võtta kui kindlat alust, mille põhjal majandusline elu normaalselt areneada võiks riigis, kus majandusline süsteem üldjoontes juba kapitalistiliseks muutunud. Ikka tundub veel kommunistilise meeoleu mõju, mis eraomandust kui kõige hirmsamat tontu pelgab, teda igatpidi piirata püüab ning sellega produktiooni suurenemiseks praegustes oludes soodsate tingimiste loomist takistab. See on ka arusaadav, sest uus kodeks on teatavasti ülemineku ajajärgu nepi-sünnitus. Kaheaastane uue majanduspoliitika praksis on aga juba nüüd küllalt selgelt ära näidanud, et kindlusetu ja selge seadusliku korra puudumisel ka majandusline elu jõudsalt areneada ei suuda. Ikka sügavamale tungib see arusaamine enamlaste juhtide ridades, ning nagu viimasel ajal kuulda, on valmis tuse terve rida dekreete, mis uut kodeksi mitmes küsimuses rohkem elunõuetele vastavalt parandada püüavad.

Maailma villasaak.

K. K-ar.

Andmete järele, mida Ühisriikide kaubanduse departemang kogunud, on seisukord maailma villasaagi suhtes järgmine:

Kõige suurem lammastepidaja on Austraalia ühes Uue Meremaaga. Viimastel aastatel enne sõda oli seal üldine villasaak 903.620 tuhat Inglise naela. Nüüd on saak vähem. 1921. a. oli ta 817.958 tuh. naela ja 1922. a. 793.475 tuh. naela.

Kaugelt suuremalt jaolt veetakse Austraalia ja Uue Meremaa vill välja villatootuse maadesse, peaaesjalikult Inglismaale.

Austraalia järel oma villatoodangu suure poolest seisab Euroopa. Viimastel aastatel enne sõda oli Euroopa villasaak 840.032 tuh. naela. Aastal 1921 oli ta 714.892 tuh. ja a. 1922 – 713.172 tuh. nl. Saagi vähenemiseks on kõige rohkem Venemaa villasaagi kokkukuivamine ja siis ka Inglismaa oma vähenemine mõjunud. Hispaania on oma villasaagi 3 korda suuremaks teinud – 52 miljoni naela pealt üle 165 milj. naela peale. Saksamaa on ka hakanud lambaid rohkem pidama. Prantsusmaa villasaak on 80,6 miljoni naela pealt 38,2 miljoni naela peale langenud. Natuke suurendanud lambapidamist Euroopas on peale Hispaania Holland, Rumeenia ja Rootsi. Euroopa tarvitab oma villad ise ära ja saab veel väljast juure. Euroopa järel oma villasaagi suuruse poolest on Lõuna-Ameerika, kus enne sõda aastas läbistikku 587.350 tuh. naela villa saadi. Ka seal on villade saak vähenemas. 1921. a. saak oli 462.200 ja 1923. a. saak 393.183 tuh. naela. Suuremad lambapidajad Lõuna-Ameerikas on Argentiina ja Uruguay. Neil mõlemal on villasaak tugevasti vähenenud, kuna ta Tshiilis ja Perus on suurenenud.

Lõuna-Ameerika on villade müüja enam kui tarvitaja.

Põhja-Ameerikas on Kanaada hakanud villu rohkem saama, aga Ühisriigid ja Mexiko vähem. Üleüldine Põhja-Ameerika villasaak on 332.320 tuhande naela pealt 281.112 tuh. naela peale langenud. Ühisriigid ostavad väljast villu juure.

Kesk-Ameerika ja Lõuna-India said viimastel aastatel miljoni naela asemel 750 tuh. naela villu.

Aasias on villasaak ka vähenenud, aga Vene ja Türgi arvel, sellepärast sõja mõjul. 273 miljoni naela asemel on 1922. a. saadud 239 miljoni naela.

Suurenenud on villasaak Afrikas, iseäranis Briti Lõuna-Afrikas. Kogusummas saadi Afrikas 211.567 tuh. naela asemel 248.095 tuh. naela 1922. a.

Eraldi nimetatud kohad on annud 13 miljoni naela asemel 15 miljoni naela.

Nagu need arvud tõendavad, on villasaak kogu maailmas vähenenud ja kui 1921. ja 1922. a. saaki võrrelda, siis on ta veelgi vähenemas. Sellega ühes käib mõistagi ka villatarvitamise vähenemine kaasa. Villaste riiete tarvitamise asemel kantakse muid riideid.

Harilikult on nii, et kui üht asja vähe saadakse, siis tõuseb ta hind ja see mõjub siis saagi suurendamiseks. Villade juures paistab see teisiti olevat. Kõige kõrgemale tõusis villade hind kõige suuremal villaostjal maal – Inglismaal – 1918–1920. aastal. Selle järele oleks pidanud villamüüjatel maadel järgmistel aastatel villatoodangut püütama suurendada. Kuid seda ei sündinud.

See nähtus on seletatav sellega, et samal ajal ei läinud ainult villad kalliks, vaid ka muud kaubad. Villatoodangu suurendamine ei saanud sellepärast rohkem hoogu kui muude kaupade toodangu suurendamine. Peagi tuli villahindade langemine – 1921. a. ja see mõjus lammastepidamise peale rusuvalt.

Üleüldse on sõja- ja revolutsioonide-aastad villaturu seisukorra õige segamini paisanud. Kosuvad vaeseksjäänud rahvad, siis hakkavad nad villast kaupa rohkem tarvitama. See mõjub, et villakandjate loomade pidamine enese paremine ära tasub, muidugi seal, kus iseäranis lammastepidamiseks head tingimised olemas. Meil, Eestis, võib vaevalt oletada, et siin lambapidamine edaspidi suuremat hoogu saab kui sõjaaeg talle andis. Meie oleme sunnitud oma maad rohkem tulutoovamalt kasutama kui seda lambapidamisega võib. Meie oma lambad annavad meile umbes kaks naela iga elaniku kohta aastas villu. Sellest saagist ei jatku meile. 1922. a. oleme statist. keskbüroo andmete järgi villu üle 26 tuh. puuda ja villast riidet ja villast lõnga ligi 18 tuhat puuda väljast toonud. Väljavõetud ei ole neid kaupasad tähtsamate hulgas nimetatud, nii et välja on läinud vähesel hulgal.

Niisuguses seisukorras olles peame maailma villaturgu ostjatena silmas pidama.

Puudestillierimine Eestis.

Tõrvaajamine vähemal määral on Eestis juba vana tööstus. Mõni aasta tagasi, kui puudestillatsiooni saadused hinnas palju tõusid, asutati uusi puudestillierimise vabrikuid juure. Et siin puukäändusid raiesmikudel palju ja neid destilleerimiseks võib tarvitada, siis võis oletada, et see tööstus hästi edeneb ja ta saadusi suuremal hulgal ekspordeerimiseks jätkub.

Need oletused on olnud ekslikud.

Statistika keskbüroo andmete järele on puutõrva ja terpentini sissevedu Eestisse viimastel aastatel alaliselt kasvanud.

Puutõrva on Eestisse veetud:

	Puudad.	Väärtus mrk.
1920. a.	207	—
1921. a.	690	—
1922. a.	1.793	364.730.—
1923. a. (5 kuu jooksul)	4.284	1.081.510.—

Terpentini sissevedu:

	Puudad.	Väärtus mrk.
1920. a.	52	—
1921. a.	283	—
1922. a.	1.472	1.299.394.—
1923. a. (5 kuu jooksul)	954	159.032.—

Mis puutub nendesamade ainete väljaveosse, siis on ainult 1920. a. puutõrva 8.010 puuda välja veetud. Hiljem on kolme aasta kohta puupigi 3 puuda välja saadetud, ja see on kõik.

Meie oma puudestillatsiooni vabrikute toodang 1921. a. oli suuremates ettevõtetes iga üksikus alla 1000 puuda tõrva ja alla 200 puuda terpentini.

Bibliograafia.

Tähtsamad majanduslised kirjutused ajalehtedes:

A. J. Veel kord popside küsimus. „Postimees“, 8. juulil 1923, nr. 178.

Kas eraomanduse kaitse või alaline jagamine? „Kaja“, 8. juulil s. a. nr. 156.

Agricola. Popside küsimuse ümber. „V. Maa“, 5. juulil s. a., nr. 149.

Uue valitsuse loomise ümber. „Pvlht“, 5. juulil s. a. nr. 173.

J. K-s. Popside seisukorra selgitamiseks. „Kaja“ 5. juulil s. a. nr. 173.

Kitsaropalise väljaostmise küsimus. „Postimees“, 5. juulil s. a. nr. 175.

h. Tulefikumaksu seaduse eelnõu. „Pvlht“, 4. juulil s. a. nr. 172.

Juhan Vilms. Maareform tervispoliitilises ja popnikkude küsimuses. „V. Maa“, 11. juulil s. a. nr. 154.

Poliitilised popsid. „Kaja“, 11. juulil s. a. nr. 178.

V. Smetanin. Eesti linnad. „Politseileht“, 7. juulil s. a. nr. 28 (84).

—trs. Riikline turbatööstus käesoleval suvel. „Pvlht“, 11. juulil s. a., nr. 179.

Esimene Rahvahääletus Eestis. Statistika korralduse üldjooned ühistegelistes asutustes ja ülevaade kultuuride seisukorra üle 25. mail 1923. a. „Eesti Statistika kuukiri nr. 14 (3) 1923. a.“

Popsnikud ja popsikohad Eestis. „Pvlht“, 12. juulil s. a., nr. 182.

Prof. A. Sack. Kaubalepingute sõlmimise küsimus Balti riikide vahel. „Kaja“, 15. juunil s. a. nr. 183.

Die Frage der Schmalspurbahn. „R. Bote“, 17. juulil s. a., nr. 158.

Die Wirtschaftslage Estlands im Juni, Belastung der Industrie durch die Arbeiterschutzgesetzgebung. Der russische Transit über Estland. „Die Wirtschaft Estlands“, juuli 1923, nr. 2.

Kroonika.

Eesti.

Tallinna sadama tegevus maikuul 1923. a. (Statistika keskbüroo andmete järele). 1923. a. maikuu jooksul tuli Tallinna sadamasse 189 kaugesõidu laeva 79.098 netto rgt. mahutavusega. Neist oli 68 Eesti laeva (8.440 n. rgt.), 8 Daani laeva (6.485 n. rgt.), 1 Hollandi laev (690 n. rgt.), 8 Inglise laeva (10.585 n. rgt.), 2 Läti laeva (627 n. rgt.), 2 Norra laeva (1.455 n. rgt.), 2 Prantsuse laeva (1.224 n. rgt.), 14 Rootsi laeva (2.614 n. rgt.), 38 Saksa laeva (25.277 n. rgt.), 41 Soome laeva (16.066 n. rgt.), 1 Ameerika-Ühisriikide laev (2.390 n. rgt.) ja 4 Vene laeva (3.245 n. rgt.).

„Päevalehe“ teadete järele on Eestist 1923. a. esimese kuue kuu jooksul võid välja veetud:

	S e l l e s t			
	Kokku	Rootsi	Inglismaale	Daani
Jaan.	6832	3285	2914	567
Veebr.	5711	1441	2453	1812
Märts	6705	2293	2550	1841
Aprill	8245	6809	622	814
Mai	12391	12391	—	—
Juuni	14594	13942	384	303
Kokku	54478	40161	8887	5333

Nagu siit näha, on suurem osa võid Rootsi saadetud, mis iseäranis viimastel kuudel peaaegu kõik Eesti või omale sai, sellest võrdlemisi ka head hinda maksis. Olgugi, et ka teistest maadest. — Inglismaalt

ja Daanist, nõudmine ei puudunud, olid sealsed hinnad niivõrd madalamad, et sinna saatjaid vähe leidis. Väljaveo või valmistajateks on senini ligi paarsada meiereid registreeritud, võib arvata, et nende arv kahe ja poole ehk koguni kolme sajani aasta lõpuks tõuseb.

1923. a. maikuu sisse- ja väljavedu.

Sissevedu väljaveost 546,2 milj. marka suurem.

	Sissevedu. (milj. Emk.)	Väljavedu. (milj. Emk.)
Tera- ja jahv. vill, kartul ja loomatoit	154,2	14,1
Toiduained ja karjasaadused	2,1	34,6
Kala ja kalakaup	17,6	0,3
Muud toidu- ja maitseained, piiritus ja joogid	92,0	34,4
Elusloomad ja linnud	1,8	21,2
Nahk, nahkaup ja muud loomasaadused	21,7	11,4
Seemned ja elustaimed	4,8	0,2
Puu- ja puutööstuse saadused	7,9	85,4
Paber, paberikaup ja trükitööd	26,5	41,4
Puuvill, lina ja kiuained	160,4	156,5
Tekstiilitööstuse saadused	135,6	121,8
Metallid	24,3	2,9
Metallkaubad	67,3	0,2
Põllutööstusmasinad ja riistad	87,2	1,2
Muud töö- ja jõumasinad, transportabinõud	135,8	1,4
Instrumentid, aparaadid ja laskeriistad	13,8	2,7
Kivid, mullad ja nende saadused	18,3	7,9
Kivisüsi ja koks	30,5	-
Õlid, rasvad, vaigud ja nende saadused	45,5	-
Väetisained	4,6	0,3
Keemiaained, värvid, apteegikaubad	27,4	2,8
Kunstikaubad, muusikariistad ja muud eelpool nimetatamata kaubad	7,7	0,3
Kokku	1.087,1	540,9

Maade järele:

	Sissevedu. (milj. Emk.)	Väljavedu. (milj. Emk.)
Belgia	22,1	47,0
Daani	40,8	39,1
Danzig	42,1	9,4
Hollandi	3,0	5,8
Inglismaa	262,8	163,3
Läti	40,5	83,9
Norra	6,1	0,4
Prantsusmaa	2,0	7,0
Rootsi	32,5	51,3
Saksamaa	472,0	45,5
Soome	37,0	54,3
Vene	25,6	19,7
Ameerika Ühisriigid	99,5	11,1
Jaapani	-	2,3
Hiinamaa	-	0,6

Riikline toetus koduloomade pidamise edendamiseks. (Põllumajanduse peavalitsuse andmed).

1922. a. on toetuseks koduloomade pidamise edendamiseks riigi poolt antud:

Instruktorite palkamiseks:

Karjakasvatuse alal	1.126.000.-
Piimatalituse alal	82.000.-
Hobusekasvatuse alal	123.000.-
Kodulinnukasvatuse alal	82.000.-

Suguloomade ostmiseks:

Pullide ostmiseks	300.000.-
Sigade ostmiseks	100.000.-
Hobuste ostmiseks	1.550.000.-
Hobuste märkimise kuludeks	74.828.-
Noorekarja näituste korraldamiseks (auhindeks)	150.000.-
Varsanäituste korraldamiseks (auhindeks)	100.000.-
Kalaasjanduse alal	130.000.-
Üldisteks kuludeks tõuseltsidele	250.000.-
Loomakasvatuse katsejaama kuludeks Põllutööstusministeeriumi poolt	120.965.-

Tsemendi väljaveo kasvamine. Eesti tsemenditööstus võidab ikka rohkem omale välisurgu. Nagu Statist. keskbüroo andmed näitavad, on tsemendi välja veetud viie esimese kuu jooksul:

	Puudad.	Wäärtus Emk.
1922. a.	34.752	4.149.550.-
1923. a.	265.636	19.216.365.-

Viljade ja heinakasvu seisukord 25. juuniks. Statistika keskbüroo põllumajandusosakonna teadete põhjal oli üksikute kultuuride seisukord protsentides 10 viimase aasta keskmisest:

	25. mail.	25. juunil.	Vahe.
Talirukis	95,2	93,1	-2,1
Ristikhein	91,1	81,5	-9,6
Niiduhein	87,1	83,3	-3,8

Saagilootuste halvenemise põhjustena nimetavad Keskbüroo korrespondendid sademeid, mida oli liig palju 94,3% juhtumistel, ja külma, mida toonitavad korrespondendid 97,4% juhtumistel. Viimaste nädalate soojad kuivad ilmad on aga seisukorda tublisti parandanud, kusjuures iseäranis tuleb märkida soodsaid rukki õitsemistingimusi. Rukkisaagi lootused on iseäranis teravalt halvenenud Võru ja Valga maakonnas (ligi 8%). Suviviljade kohta annab Statistika keskbüroo esimesed saagilootuse teated 25. juuliks.

Tallinna tollivalitsus teatab, et kõik kaubad millel käesoleva teadaande ilmumise päevaks tolliladudes ühe-, eraladudes kolmeaastane seisuage lõppenud või lõpeb, lastakse avalikul enampakkumisel nelja kuu pärast müügile. (R. T. nr. 94. 13.VII1923).

Inglise.

Rahaturg oli viimase poole aasta jooksul üsna värvitu ja ainult poolaasta vahetusel tekkis suurem nõudmine raha kohta, mida inglise Pangal tuli rahuldada. Mineva aasta juulist peale seisab Panga diskontoprotsent 3 peal ja isegi Ameerika Federal Reserve panga diskonto-protsendi tõusmine 4½-ni ei suutnud inglise normisid kõigutada. Vahepeal langes hotusummade protsent järk-järgult kuni 1-ni ja on viimase poole aasta jooksul selle peale seisma jäänud.

Kindla sissetulekuga väärtipaberite turul kestis kursside tõus edasi – selge tunnistus rahaküllusest ja tööstuse seisakust. Nii olid kursid:

	29.XII.22.	29.VI.23.
5 ⁰ / ₀ sõjalaen	100	101 ¹ / ₄
3 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ konversiooni laen.	75	80 ⁵ / ₈
5 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ riigikassa kohustused, ihp. 1929	104 ⁵ / ₈	104 ³ / ₄

Aasta algusel märgitud hindade tõus jäi seisma ja andis maad võrdlemisei teravale langemisele. Nii kukus „Financial Times'i“ indeksnummer juunis 103,0 pealt 100,8 peale, viies hindade tasapinda tagasi minevase detsembri kõrgusele. Sedasama näitab ka prof. Irving Fisheri indeksnummer Ameerika hindade liikumise kohta.

Saksamaa.

Saksa keemiatööstus näikse selle peale vaatamata, et ettevõtted kuldmarkade arvatult minimaalseid dividendisid maksavad (nii näit. Friedrich Bayer & Co. mineval aastal ainult 528.000 kuldmarka 10 milj. kuldmarka asemel a. 1913), õige õitsval järjel olemata ja kiireste kasvama.

Nii oli Saksamaal keemiatööstuse alal ettevõtteid ja töölisi:

	Ettevõtete arv	Tööliste arv
1913	15.042	277.629
1918	15.204	334.851
1920	15.011	340.310
1922	14.909	421.356

Sellega on töölise arv keemiatööstuse ettevõtetes kasvanud 1913. aastast peale 52⁰/₀.

Teated ettevõtete tegevusest.

A/S. „Jõhvi Pank“ teatab nendele Jõhvi Vastast. Kred. Ühisuse kreditooridele, kes Jõhvi Panga kreditoorideks ei soovi jääda, et nendel on õigus 6 kuu jooksul 13. juulist s. a. arvates kõiki oma summe kätte saada.

A/S. Rakvere nahavabrik Harry Friedrich. Allpool toome „Riigi Teataja“ järele aktsiaseltsi viimase kahe aasta äriseisu:

	31.XII.22.	31.XII.21.
	(t u h. m r k.)	
Kassa	58,8	8,2
Liikumata varandus	2.209,1	1.296,7
Liikuv varandus	2.973,3	1.474,0
Vekslid	54,4	—
Debitoorid	565,9	222,8
Materjalid ja poolvalmis kaubad	6.368,4	1.365,6
Kaubad	943,7	1.376,9
Aktsiate portfeuille's	—	2.822,0
Kahju	372,0	—
Muud	—	135,2
Passiiva.		
Põhikapitaal	7.000,0	7.000,0
Tagavarakapitaal	46,4	—
Vekslid	4.778,6	449,0
Kreditoorid	1.204,1	545,7
Muud	516,5	296,1
Kasu	—	410,6
Bilans	13.548,6	8.701,4

Uued tööstuseettevõtted.

Kaubandus-tööstusministeeriumi tööstuse osakond on järgmiste uute tööstuseettevõtete sisseseadmiseks ja tööalgamiseks luba annud:

O/ü. „Aqva Alba“ Viru maak. Valgejõe Nõmmeveski kärestikul veejõuajama sisseseadmiseks. Jõuajamal on 252 h. j. veeturbiini ja saavutatud jõud juhitakse sealsamas asuvasse „Joaveski“ puumassi vabrikusse.

Joh. Sipelkin'ile & A. Reiner'ile Tallinnas, Endla (Vitenhofi) tän. nr. 9 kompveki- ja shokoladitehase sisseseadmiseks ja seal töö algamiseks. Tehasel on 15 tööli, jõuandjaks elektrimootor. Valmistab kompveka ja shokoladi mitmesugustes sortides.

Hans Diedrich Schmid'ile Pärnus, õli- vabriku sisseseadmiseks ja seal tööalgamiseks. Vabrikul on 10 tööli, töötab aurujõul valmistades lina-seemneõli, värnitsat, lakke ja õlivärve.

Konstantin Defert & Ko. Tallinnas, Võrgu t. nr. 19, shokoladi- ja kompvekittehase sisseseadmiseks. Tehasel 15 tööli, töötab elektrijõul valmistades mitmesugustes sortides kompveka ja shokoladi.

J. Kaplan'ile, Tartus, Ladumise tän. nr. 51 makaronivabrikus töö algamiseks. Vabrikus leiab 15 tööli. Töötab 20 h. j. aurumasinaga valmistades nuudleid ja makarone.

Aleks. Kalberg'ile, Tallinnas, Rööpili t. nr. 2 (end. shok. vabr. „Bene“ ruum.) shokolaadi ja kompvekivabriku sisseseadmiseks ja seal töö algamiseks firma „Uus Bene“ nime all. Vabrik töötab elektrijõul valmistades mitmesuguseid kompvekke ja shokoladi. Vabrikus leiab 15 tööli. Töötab.

Uued aktsiaseltsid ja osatühisused.

Karula põllumajanduse ja tööstuse osatühisus. Tegevusala: Kartulite ja teiste põllusaaduste kultiveerimine nende mehaaniline ja keemiline ümberöötmine, igasugusteks tarbeaineteks, nende ja teiste põllumajandusliste produktidega kauplemine sise- kui ka väljamaal. Asutajad: V. Lilleberg, F. Kikhöfer, L. Frese ja A. Reinbaum. Põhikapitaal: Mk. 1.000.000, mis jaotatud 100 osat. ä Mk. 10.000, (R. T. nr. 94—13. juulil 1923).

A/S. „Grünberg ja Ko.“ Tegevusala: Igasuguste kaupade transporteerimine Eestis ja väljamaal, nende ladusse võtmine, hoidmine, müümine ja ostmine. Ekspeditsiooni ja tollimise operatsioonid. Inkasso ja komisjoni talitus. Vahefaliitus igasugu kinnituse alal klientide arvel. Asutajad: O. Sepp, Gr. Minsker ja F. Strauss. Põhikapitaal: Mk. 4.000.000, mis jaotatud 800 akts. ä Mk. 5.000.—, (R. T. nr. 95 — 17. juulil 1923).

Ärikalender.

27. juulil.

A/S. „Asserin'i“ isemendivabrik, erakorraline peakoosolek, kell 4 p. l., Tallinnas, Merepuiestee 17. (A/S. Silva ruumes).

31. juulil.

Jakob Pärsell kinnisvara oksjon. (v. „E. Majandus“ nr. 15).

A/S. Jõhvi õllevabrik, erakorraline peakoosolek kell 5 p. l., Tallinnas, Lai t. nr. 28.

Isiklikud teated.

Abieluvaranduse lahutamise lepingud. Karl Hansu p. Rosenberg ja Pauline Jaani t. Rosenberg, sündinud Stockmann; Gustav Jüri poeg Estrom ja Julie Jüri t. Estrom, sünd. Riiman; Johannes Jaani p. Parbu ja Anna Kusta t. Tirmann (R. T. nr. 94 - 13. juulil 1923).

Varanduse hoolekanne. Maali Andrese t. Hanseni isiku ja varanduse üle. Hooldajaks Johan Jaagu p. Tamberg.

Paul Jaani p. Reigase isiku ja varanduse üle. Hooldajaks Artur Jaani poeg Reigas. (R. T. nr. 94 - 13. juulil 1923).

Tallinna-Haapsalu rahukogu määruse põhjal 25. mail 1923. a. on Roman Sadovsky maksujõuetuks tunnistatud. (R. T. nr. 91 - 3. juulil 1923).

Tähtsamad vähempakkumised.

Soomusrongide brigaad, kirjalik, 6. augustil s.a. kell 11 e. l. - 2000 puuda kallarauda, 11-13×1850-2000×6300m/m. Pakkumised ära anda Baltiski. Tagatiseks tuleb 100% pakkumisesummast Eesti Panga Tallinna os. briigadi jooksvale arvele nr. 318 sisse maksta.

Riigi raudteevalitsuse varustusosakond, kirjalik, 1. aug. s. a., kell 10 homm. - kollast ja punast vaske, umbes 46.500 kgr. Pakkumised ära anda Tallinnas, Tehnika t. nr. 16, tuba 2. Tingimised sealsamas, tuba nr. 15, igal äripäeval kella 9-15.

Riigi raudteevalitsuse varustusosakond, kirjalik - suuremal arvul männipuust laia- ja kitsate raudtee liipreid. Pakkumised äraanda kuni kevadeni 1924, Tallinnas, Tehnika t. nr. 16, tuba 2. Tingimised seal-samas tuba nr. 5, igal äripäeval kell 9-12.

Kinnisvarade oksjonid.

15. aug. s. a. kell 10 homm. Viljandi-Pärnu rahukogu saalis, Viljandis, Helene Sternbergi päralt olev Loodi valla „Tõnsu-Jaagu nr. 26“ talukoht, krep. nr. 237 all, ühes päraltolemistega. Talukoht sisaldab eneses 101 vakamaad 23 kappa ehk 16 taaldrit 26 grossi, aga 1899. a. on selle talukoha küljest 4452/112 grossi ehk pinna poolest 1 vakamaa 18 kappa kõlblikku ja 2¹/₃ kappa kõlbmata maad Estimese Vene-Juurdeveo Raudtee Seltsile ära müüdüd. Pakkumine algab 300.000 mk.

5. nov. s. a. kell 10 homm. Tartu-Võru rahukogu saalis, Tartus, Johan Toome, Liis Kasperit. Eichenbaumi, Johan Eichenbaumi ja Ann (Anna) Eichenbaumi päralt olev kinnisvara, mis koos seisab Valga maakonnas, Leebiku vallas, Leebiku mõisa all asuva „Kungi-Johani nr. 3“ talust, krep. nr. 2725, mille maapinna suurus on 32,6 tiinu. Pakkumine algab 200.000 mk.

Turu ülevaated.

Lihaturg.

Põllum. Kesküh. „Estonia“ teatel on 9.-14. juulini Eesti tapamajades tapetud ja tembeldatud:

	Karlloomi	Vasikaid	Sigu
Tallinnas . . .	342	463	231
Tartus	andmed puuduvad		
Teistes linnades	144	435	134
Kokku	486	898	365
Eelmis. nädalal	616	1746	749

Tallinnas olid hinnad läbistikku (markades puuda eest):

	Sel nädalal	Eelmisel näd
Nuumloomad	eluskaal 600-700	600-750
	tapetud 750-850	750-850
Nuumvasikad	eluskaal 600-800	600-920
	tapetud 800-1000	680-1000
Nuumsead	eluskaal 1200-1280	1200-1280
	tapetud 1480-1600	1480-1600

Võiturg.

14.-19. juulini 1923. a. on Eestist võid välja veetud:

Inglismaale	32 tünni
Rootsimaale	1272 „
Väljaveoks kõlbm. tunnifud.	181 „
Kokku	1485

Inglise turul on hinnad veidi tõusnud sadamataõliliste streigi tõttu, missugune õeldi käll lõppenud olevat, kuid töölised ei ole veel tööle ilmunud. Nõudmine ei ole väga elav, sooja ilmade tõttu on tarvitamine väike. Või tagavarad on külmetusmajades suured.

Rahaturg.

Eila avaldatud Eesti Panga bilans 30. juuniks näitab võrreldes eelmise kuuga järgmisi muutusi (miljon markades):

Aktiiva:	30.VI.	31.V.	Muutused
Kassa	1.166,5	1.169,8	- 3,3
Hoiusummad väljamaal	379,8	506,7	+ 126,9
Välisvaluuta	95,2	86,2	+ 9,0
Laenuid välisvaluutas	266,7	253,8	+ 12,9
Korresp. välisvaluuta „loro“	137,4	140,2	- 2,8
Väljam. korresp. „nostro“	244,9	212,6	+ 22,3
Laenuid	4.496,6	4.278,9	+ 217,7
Passiiva:			
Põhi- ja tagavarakapitaal	322,3	287,8	+ 34,5
Pangafähed	2.350,0	2.350,0	muutuseta
Riigikassa	1.459,2	1.483,1	- 23,9
Hoiusummad	1.499,5	1.189,5	+ 240,0
Korresp. välisvaluuta „loro“	141,2	140,5	+ 0,7
Väljam. korresp. „nostro“	287,6	261,7	+ 25,9
Akkreditiivid	125,9	122,9	+ 3,0
Garantiid	593,4	555,6	+ 37,8
Bilans	7.459,1	7.590,3	- 131,2

Viimasel ajal ülekaalus olev välisvaluuta nõudmine on Panga välisvaluuta tagavarasid võrdlemisi vähe puudutanud, nii et nad üldsummas ainult Emk. 125 milj. võrra on vähenenud. Siiski seisavad nad selle aasta maksimumi vastu 1. aprillil ümarguselt 250 milj. madalamal. Kuna meie kaubanduse bilans poole aasta eest kaugelt üle miljardi passiivsust näitab, siis tuleb järeldada, et maksu bilansis igatahes nii suurt tühja kohta ei ole, sest muidu oleks meie marga kindla kursi juures Eesti Panga valuuta tagavarad juba ammu läbi olnud. Ehk väljaantud laenude summa küll on suurenenud, on Pank omad laenuid täiesti hoiusummade juurekasvu piirides hoidnud, mille tagajärjel ka kassa seis peaaegu muutuseta on.

Valuutaturul langes sel nädalal Saksa mark endiselt. Ka naelsferling on vähe nõrgem, kuna Briti riigikassa jätkab dollarite ülesostmist võlaprotsentide katteks ühisriikidele.

Tallinna börs kursisedel

Kaupgev		1 dollar	1 naelsterling	100 Saksa marka	100 Soome marka	100 Rootsi krooni	100 Daani krooni	100 Prantsuse frk.	100 Holl. guld.	100 Läti rubla	100 Tšehosl. kr.	1 kuld rubla	100 Itaalia liiri	100 Helveetia fr.
16.VII	O.	345	1595	0,16,5	952	9175	6000	2020	13550	133,5	1025	170	1470	6025
	M.	347	1602	0,18,5	952	9225	6100	2050	13650	137	1035	—	1500	6075
	T.	347	1602	—	—	—	—	—	—	136,5	—	—	—	—
17.VII	O.	345	1593	0,14,5	951	9150	6000	2010	13550	133,5	1025	170	1480	6075
	M.	347	1600	0,16,5	951	9200	6100	2040	13550	137	1055	—	1510	6125
	T.	347	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18.VII	O.	345	1593	0,13,5	948	9180	6010	2010	13550	133,5	1025	170	1480	6050
	M.	347	1600	0,15,5	958	9230	6110	2040	13650	137	1055	—	1510	6100
	T.	347	1598,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19.VII	O.	345	1589	0,12,5	949	9180	6025	2020	13550	133,5	1025	170	1480	6050
	M.	347	1595	0,13,5	959	9230	6125	2050	13650	137	1055	—	1510	6100
	T.	347	1595	—	959	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20.VII	O.	345	1590	0,10	950	9190	6025	2045	13575	133,5	1025	170	1490	6075
	M.	347	1597,5	0,11	960	9240	6125	2075	13675	137	1055	—	1520	6125
	T.	—	1597,5	—	—	—	—	—	—	137	—	—	—	—

Tähtsamate en gros kaupade hinnad, mis käesoleval nädalal kauba börsel koteerimise komisjoni poolt koteeriti.

Jahud: nisu, pehme, kõrgem sort	pd.	590—630	Kohvi, Kesk-Ameerika sordid	"	3800—4200
" " sõre	"	650—670	" Mexiko	"	"
A/S. Rotermanni tehaste jahud:			Tee, lahtine Pekoe broken, Java	"	4000—4200
nisu, pehme,	"	475—615	" " Orange Pekoe, Java	"	5200—5400
" sõre	"	620—640	" " " Tsellon	"	5700—6000
" pehme, teised sordid	"	—	" " " Hiina	"	6000—7000
Rukki jahud	"	275—285	Suhkur, peenike, valge, Dantsigi	"	940—950
püül	"	430—480	" Czechoslovaakia	"	970—990
Nisu, Eesti	"	—	Siirup, kartuli, B 42 ^o	"	780
Rukis	"	245—250	" " B 38 ^o	"	740
Vene, vreo Tallinn, Holl.k. 118	"	235—240	" " Glucose	"	740
Kaerad, toidu	"	245—265	Sool, lahtine	"	38—40
Odrad, õlle	"	200—210	Heeringad, Yarmouth, Mattie	tünn	3150
Erned, rohelised, Eesti	"	—	" Shotti Mat Full värsked	"	3400—3600
" " Hollandi	"	—	" " Mattie	"	3200—3300
Riis, Burma II.	"	510—520	" " Norra Full	"	3100—3300
Kartulid, eksport	"	130—140	" " Islandi	"	2200
piirituse	"	—	" " Slo Full	"	2100
Kartuli helbed	"	—	Liha, sea, I. sort	pd.	1360—1520
Kartuli tärklis „Superieur“	"	600	" looma, I. sort	"	700—860
Plim, pudelites	ltr.	15	Liha, looma	"	—
Või, meierei, eksport	pd.	3040—3280	Pekk, eksport. I s.	"	2080
Margariin, väljamaa	"	1600—1700	Heinad, aasa . . . vaguniviisi	"	—
Juust, kohalik, Schweitsi.	pd.	2400—2600	ristik	"	—
Backst.	"	1800—1920	Õlikoogid, linaseemne frko Tallinn	"	—
Munad, eksport I. s. (sinine tpl.)	"	9—10	puuvillaseemne	"	—
II. s.	"	—	Nisukliid	"	175—180
Kakao, Inglis	"	1200—1400	Puuvilla riie, Bjas, D. I.	ars.	37,5—41,75
Ameerika	"	1000—1200	Mitkal, ekstra	"	29—30,75
Hollandi	"	1450—1600	Lina, Liivi R.	10 pd.	—
Kohvi, Rio, Santos	"	2700—3100	" Võru-Petseri	"	—
Guatemala	"	3300—3500	"	"	—

